

УДК 636.4.03.082.2/.25

DOI: <https://doi.org/10.31073/abg.71.04>

СУЧАСНИЙ СТАН СВИНАРСТВА ТА ПРОБЛЕМАТИКА: АРЕАЛ ПОРІД, ОСНОВНІ СЕЛЕКЦІЙНІ ОЗНАКИ, ГЕНЕАЛОГІЧНА СТРУКТУРА

С. Л. ВОЙТЕНКО¹, О. В. СИДОРЕНКО², М. О. ПЕТРЕНКО³, Т. І. КАРУННА³¹Інститут свинарства і агропромислового виробництва НААН (Полтава, Україна)²Інститут розведення і генетики тварин імені М.В. Зубця НААН (Чубинське, Україна)³Полтавський державний аграрний університет (Полтава, Україна)<https://orcid.org/0000-0003-3530-6360> – С. Л. Войтенко<https://orcid.org/0000-0003-2429-9361> – О. В. Сидоренко<https://orcid.org/0000-0002-5275-9401> – М. О. Петренко<https://orcid.org/0000-0001-9290-8961> – Т. І. Карунна

slvoitenko@ukr.net

На даному етапі галузь свинарства України зазнає суттєвих змін з огляду на ряд чинників, які можуть привести до втрати вітчизняної племінної бази. Тому постійний моніторинг стану племінного свинарства, як основи галузі та її конкурентоспроможності, має практичну цінність, оскільки дозволяє мати уявлення про поширення порід за регіонами, необхідність розширення чи скорочення кількості племінних господарств, удосконалення відповідної популяції за бажаними ознаками продуктивності, збереження класичних для породи генеалогічних ліній і родин чи створення нових заводських структур. Проведений аналіз ареалу порід, встановлені особливості за показниками продуктивності свиней та здійснений їх розподіл за лініями і родинами з визначенням можливості чистопородного розведення. Доведена доцільність контролювання селекції з породами та гармонізація вітчизняного законодавства до європейських вимог.

Ключові слова: порода, племінні господарства, кнури, свиноматки, лінія, родина, продуктивність

CURRENT STATUS OF PIG FARMING AND PROBLEMS: BREEDS AREAS, MAIN SELECTION TRAITS, GENEALOGICAL STRUCTURE

S. L. Voitenko¹, O. V. Sydorenko², M. O. Petrenko³, T. I. Karunna³¹Institute of Pig Breeding and Agro-Industrial Production NAAS (Poltava, Ukraine)²Institute of Animal Breeding and Genetics named after M.V. Zubets NAAS (Chubynske, Ukraine)³Poltava State Agrarian University (Poltava, Ukraine)

Today, the pig breeding industry in Ukraine is undergoing significant changes due to a number of factors that may lead to the loss of the domestic breeding base. Therefore, constant monitoring of the state of breeding pig breeding, as the basis of the industry and its competitiveness, has practical value, as it allows us to have an idea of the distribution of breeds by region, the need to expand or reduce the number of breeding farms, improve the corresponding population according to the desired productivity characteristics, preserve the classic genealogical lines and families for the breed, or create new factory structures. The analysis of the range of breeds was carried out, the features of pig productivity indicators were established and their distribution by lines and families was carried out with the determination of the possibility of purebred breeding. The feasibility of adjusting selection with breeds and harmonizing domestic legislation with European requirements was proven.

Keywords: breed, breeding farms, boars, sows, line, familie, productivity

Вступ. Свинарство, яке завжди було провідною ланкою тваринництва України, не позбавлене негативних наслідків, пов'язаних із економічною світовою і вітчизняною кризою, африканською чумою, імпортом селекційного матеріалу та продукцією свинарства, спроможністю населення, наразі – воєнною агресією РФ, які у сумі приводять до зменшення породного складу галузі, поголів'я, кількості господарств з розведення свиней, обсягу виробництва продукції, зникненню локальних вітчизняних популяцій тощо.

На початку третього тисячоліття племінне свинарство України було представлено 10 породами вітчизняного і зарубіжного походження (Voitenko et al., 2019), а в перші роки війни їх залишилося уже 7 (Voitenko et al., 2023). Впродовж 2002–2019 року з галузі зникли племінні стада, в яких розводили свиней великої білої породи англійської селекції, великої чорної і миргородської порід. До позитивних моментів варто віднести збільшення за цей період поголів'я свиноматок великої білої породи, дюррок, ландрас, п'єтрен і полтавської м'ясної порід, але не залежно від цього конкурентоспроможними були лише свині великої білої породи і ландрас (Voitenko et al., 2019).

Через африканську чуму з мапи України зникло і продовжує зникати багато племінних і промислових господарств, в тому числі – єдиний племінний завод з розведення свиней миргородської породи.

За несприятливих погодних умов, світову та державну економічну кризу, спричинену масовою пандемією коронавірусу COVID-19 найменше свинини, впродовж 2002–2020 років, було вироблено за 2020 рік (Povod et al., 2022).

Неймовірно важкої втрати для свинарства зазнала війна. За нашими даними (Voitenko et al., 2023), лише за перший рік війни були знищені свині української м'ясної, української степової білої та української степової рябої порід, скорочено на 20,3% кількості племінних стад, на 21,5% – поголів'я кнурів і на 17,3% – свиноматок. І на цьому руйнування галузі свинарства не зупиняється.

За даними Асоціації «Свинарі України» тільки у 2022 році через безпосередні бойові дії або ризики подальшого господарювання в областях, наближених до зон бойових дій, промисловий сектор свинарства втратив не менше десятої частини «стартової» чисельності свиноматок (Vitchyzniane svynarstvo, 2023).

Тому вітчизняні науковці намагаються постійно контролювати стан свинарства кожної породи щоб не втратити племінну базу і, особливо, вітчизняні локальні породи, їх лінії і родини. Оцінка стану наявних порід свиней та напрями їх використання за чистопородного розведення і гібридизації наведена в роботах багатьох науковців (Berezovskyi & Vovk, 2017; Tsereniuk, 2020; Tsereniuk et al., 2022; Mykhalko, 2021; Peretiatko, 2021; Pliuta et al., 2023; Rybalko, 2023).

Загальновідомо, що племінне тваринництво – це породи з їх структурними одиницями, чистопородним розведенням, обумовленими методами племінної роботи, селекцією за бажаними ознаками продуктивності. На початку формування бази тваринництва України в практику було введено лінійне розведення, яке збереглося до цього часу молочному скотарстві. Добір корів, дочок кращих бугаїв відповідних ліній, у молочному скотарстві завдячує саме лінійному розведенню та визначенні ролі лінії і бугая у якісному вдосконаленні порід (Polupan, 2007; Cherniak & Cherniak, 2023; Voitenko et al., 2025). У свинарстві, на жаль, давно відійшли від істинного лінійного розведення, тому що лінії носять виключно формальний характер і вони майже усі генеалогічні, а не заводські. На відміну від молочного скотарства, у свинарстві не оцінювали кнурів за якістю дочірніх потомків, або така оцінка була за урахування одночасно і ролі свиноматки, матері потомства. Ще проблематичнішим розведенням за лініями стало під час сучасного породоутворюючого процесу у свинарстві з огляду на залучення до відтворення маточного поголів'я самців зарубіжного походження або термінальних кнурів. Безперечно, можна відмовитися від лінійного розведення, розподілу свиней за лініями і родинами, як це прийнято у більшості провідних країн і сконцентрувати увагу на стаді чи популяції тварин, яка селекціонується за відповідними ознаками продуктивності. Але для цього необхідно пов-

ністю змінити методологічні підходи до племінної справи у свинарстві на кшталт вимог, висвітлених у Директивах ЄС (Voitenko & Vyshnevskiy, 2019), де відсутнє уявлення про племінних свиней, а є лише чистопородні і гібридні.

Поки цього не відбулося, на увагу заслуговує аналіз генеалогічної структури наявних порід свиней з тим, щоб мати уявлення, як проводити племінну роботу з лініями кнурів і родинами свиноматок, здійснювати обмін між племінними стадами, удосконалювати породу.

Наші дослідження генеалогії свиней великої білої породи засвідчують, що частину тварин неможливо віднести до даної породи (Voitenko et al., 2023). Так, у 2022 році тільки 23,8% наявних кнурів великої білої породи у суб'єктах племінної справи у свинарстві відносилися до 12 генеалогічних ліній, об'єднаних кличкою з родоначальником. Переважна більшість кнурів, а сам – 59,8%, відносилися до особин, які не були об'єднані кличкою у відповідні генеалогічні формування, а мали лише 3–4 значний номер, причому різний і здебільшого робочий. Тобто, значну частину кнурів великої білої породи, яких реєструють як племінних, можна віднести до гібридних, причому не першої генерації, або представників зарубіжних компаній, які в номері кодують породу, стадо, лінію тощо, але при цьому вітчизняному виробнику подібний номер не є інформативним в результаті чого замість поліпшення відповідних господарськи корисних ознак у потомства відбувається зворотна дія. Серед свиноматок до конкретних генеалогічних родин було віднесено лише 18,9% тварин, а решта, як і серед кнурів, це так звані угруповання, що представлені тваринами з робочими номерами або розділені за країною походження. Тобто, якщо уявити, що такий стан однієї з найбільш численних порід, то про чистопородність тварин, а отже – племінне свинарство, можна забути.

Водночас, аналіз генеалогічної структури порід свиней практично не зустрічається в доступній науковій літературі, що змушує продовжувати цю роботу для удосконалення наявних популяцій, формування селекційної групи та відбору тварин для чистопородного розведення.

З урахуванням вищевикладеного, актуальним питанням на сьогодні вбачається дослідження стану наявності та розведення племінних свиней в Україні, визначення кількості суб'єктів племінної справи і поголів'я свиней з метою контролювання обміну селекційним матеріалом чи завезення імпортованого поголів'я з селекційною метою, аналізу продуктивності тварин та їх відповідності встановленим вимогам, а також доцільності чистопородного розведення свиней з огляду на генеалогічну структуру наявних порід. Це і визначає мету наших досліджень – визначити кількість і ареал порід свиней в Україні, основні селекційні ознаки ремонтних кнурців, основних кнурів і свиноматок та можливість чистопородного розведення племінних свиней.

Матеріал і методика досліджень. Дослідження проведено на основі аналізу 40 зведених звітів про результати бонітування свиней відповідних порід за 2024 рік, а також за даними Державного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2024 рік (Zhukorskyi et al., 2025). Було здійснено розподіл свиней досліджуваних порід за областями та за наявністю племінних господарств і поголів'ям. Оцінку ремонтних кнурців проводили за їхньою власною продуктивністю (прижиттєво), основних кнурів і свиноматок – за живою масою і довжиною тулубу у визначені вікові періоди, а також за відгодівельними і м'ясними ознаками. Генеалогічна структура породи визначалась на основі ліній кнурів та родин свиноматок, наявних у зведених звітах про бонітування свиней за 2024 рік. Крім того, для обробки даних були застосовані методи системного узагальнення, аналітичний та порівняльно-статистичний.

Результати досліджень. З'ясовано, що станом на 01.01.2025 року племінна база свинарства зосереджена у 15 областях України за різної кількості порід, поголів'я основних кнурів і свиноматок у наявних суб'єктах племінної справи. З різних причин, здебільшого воєнної агресії рф, в Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Луганській, Рівненській, Херсонській, Харківській, Чернігівській областях та АР Крим відсутні племінні господарства по розведенню племінних свиней, або інформація про них в Державному реєстрі суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2024 рік.

За даними Державного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2024 рік,

галузь свинарства України представлена породами велика біла, дюроч, ландрас, п'єтрен, полтавська м'ясна, уельська і червона білопояса.

Свині великої білої породи утримуються у 22 племінних господарствах таких областей: Вінницька, Волинська, Закарпатська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька і налічують 145 основних кнурів та 7295 основних свиноматок.

Порода дюроч нечисленна, лише 202 основні свиноматки і 14 основних кнурів у 3 племінних господарствах Львівської, Миколаївської і Чернівецької областей.

Порода ландрас за чисельністю основного поголів'я займає друге місце після великої білої породи і налічує 90 кнурів і 2375 основних свиноматок, які утримуються в 12 племінних господарствах Вінницької, Івано-Франківської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Тернопільської і Чернівецької областей.

Свині породи п'єтрен розповсюджені у 4 племінних господарствах Вінницькій, Львівській, Одеській і Чернівецькій областей і відносяться до не численної популяції, оскільки налічують лише 31 кнура і 306 свиноматок.

Полтавська м'ясна порода не численна, оскільки у двох племінних господарствах по її розведенню утримується лише 7 основних кнурів і 57 основних свиноматок. Свиной цієї породи можна знайти у племінних господарствах Полтавської і Львівської областей.

Червона білопояса порода теж відноситься до не численних вітчизняних, налічуючи лише 4 основних кнурів і 50 основних маток які утримуються в одному племінному господарстві Черкаської області.

У Харківській області свині уельської породи утримуються лише в одному племінному репродукторі, де на початок 2025 року нараховувалося 8 основних кнурів та 80 основних свиноматок.

Тобто, загальне поголів'я племінних свиней станом на 01.01.2025 року налічувало 291 основного кнура і 10285 основних свиноматок, що дуже мало для функціонування вітчизняної племінної бази, враховуючи, що усі наявні породи, крім великої білої і ландрас, нечисленні.

Найбільше основних свиноматок утримується в племінних господарствах Львівської (4512 голів), Полтавської (1657) і Тернопільської (1095) областей. Не відіграє суттєвого значення племінне свинарство при виробництві продукції у Черкаській і Івано-Франківській областях, в племінних господарствах яких утримується лише по 50 основних маток. Багаточисельними за поголів'ям основних свиноматок великої білої породи є племінні господарства НВП «Глобинський свинокомплекс» Полтавської області (753 голів), Аграрна компанія Хмельницької області (740 голів) і ТзОВ «ЕКО МІТ» Львівської області (820 голів), породи ландрас – ПАП Агопродсервіс Тернопільської області (1015 голів), НВП «Глобинський свинокомплекс» Полтавської області (650 голів). У решти порід племінні стада нечисленні, здебільшого налічують менше 100 голів основних свиноматок.

Для уявлення про продуктивність свиней досліджуваних порід нами були проаналізовані показники власної продуктивності кнурців досліджуваних порід, розвитку основних кнурів і свиноматок, а також їх відгодівельні і м'ясні ознаки, визначені за якістю потомства.

Як засвідчують дані таблиці 1, ремонтні кнурці, основні кнури і свиноматки істотно різняться між собою за досліджуваними селекційними ознаками не лише в залежності від породи, але й стада в одній породі, що є результатом впливу різних гено- та паратипових чинників, здебільшого рівня годівлі, лінії, родини, батька і матері потомства тощо.

Ремонтні кнурці великої білої породи живої маси 100 кг досягали за 146–204 днів, при тому що інтенсивність росту кнурців, яка дозволяла досягнути їм живої маси 100 кг за 4,8 місяців нереальна навіть для відгодівлі, не те що при вирощування. Аналогічні дані є в племінних господарствах породи ландрас. Ще раніше живої маси 100 кг досягали кнурці породи п'єтрен (130 днів). В цей період у самців ще не відбувається фізіологічного дозрівання, а їх, з огляду на живу масу, вже можна залучати до відтворення. Ймовірно фахівці, які працюють із

тваринами в таких господарствах, далекі від уявлення про племінну справу і ведення племінного обліку.

Товщина шпику кнурців, виміряна прижиттєво, вказує, що досліджувані породи можна віднести до м'ясних генотипів, якщо не враховувати, що цей показник в частині господарств визначали у віці 130–147 днів, коли ще не відбулося формування жирової тканини.

1. Оцінка свиней за власною продуктивністю та розвитком

Порода	n стад	Оцінка ремонтних кнурців за власною продуктивністю		Розвиток кнурів у віці 24 міс. (lim)		Розвиток свиноматок на 5–10 день після першого опоросу (lim)	
		Вік досягнення живої маси 100 кг, днів	Товщина шпику, мм (прижиттєво)	Середня жива маса, кг	Середня довжина тулубу, см	Середня жива маса, кг	Середня довжина тулубу, см
Велика біла	20	146–204	12–24	265–335	178–212	168–270	152–203
Дюрок	3	170–177	16–21	254–320	180–214	221–270	164–199
Ландрас	10	147–203	10–20	292–315	182–221	174–276	157–209
П'єтрєн	4	130–184	13–21	235–340	173–211	220–233	150–187
Полтавська м'ясна	1	184	21	299	187	289	188
Червона білопояса	1	205	23	291	181	186	156
Уельська	1	158	14	357	197	288	187

Різниця живої маси основних кнурів, визначена у віці 24 місяців, тобто під час останньої оцінки самців (табл. 2), для великої білої породи становить 70 кг, дюрок – 66, ландрас – 23 і п'єтрєн – 105 кг за відсутності мінливості серед представників решти порід з огляду на одичну кількість племінних стад. Довжина тулубу кнурів великої білої породи у віці 24 місяців варіює на рівні 178–212 см, дюрок 180–214 см, ландрас 182–221 см і п'єтрєн 173–211 см, за свідчуючи неоднорідність тварин в породі і наявність в кожній із них самців, які мають довжину більше 2 м, що значно перевищує вимоги класу еліта. За дійсності вказаних показників немає необхідності завозити зарубіжний селекційний матеріал для формування високопродуктивних стад, а варто працювати з вітчизняним.

Оцінюючи основних свиноматок досліджуваних порід і стад за показниками розвитку (табл. 1), які повинні бути визначені один раз за життя маток на 5–10 день після першого опоросу, варто зауважити, що навіть нижня межа показників значно перевищує вимоги класу еліта, особливо якщо врахувати, що у більшості досліджуваних стад перший опорос у маток відбувається у віці 11–13 місяців. При цьому матки великої білої породи за живою масою відрізняються між собою на 102 кг, дюрок – 49 кг, ландрас – 102 кг і п'єтрєн – 13 кг. Аналогічну різницю між свиноматками досліджуваних порід встановлено і за довжиною тулубу в обумовлений віковий період. Матки довжиною 2 м і більше є в породах велика біла, дюрок і ландрас. Це було б дуже позитивно, якщо було б реальністю, особливо у поєднанні із кількістю сосків. Але побічний аналіз багатоплідності свиноматок вказує, що вона знаходиться на рівні 9–13 голів.

Заключним етапом оцінки використання кнурів і маток в стаді, особливо в умовах племінного заводу, є визначення їх відгодівельних і м'ясних ознак. Така оцінка здійснюється за якістю оціненого потомства в умовах спеціалізованої станції чи господарств, а оскільки перші не працюють, а в других немає можливості її проводити, то така оцінка основного стада наведена лише в окремих господарствах. Але при цьому фахівці господарств досить часто контрольну відгодівлю свиней уособлюють із звичайною відгодівлею, в результаті чого потомки кнурів породи п'єтрєн окремих господарств досягають живої маси 100 кг за 143 днів, великої білої і ландрас – 150 днів за майже аналогічних показниках по матках (табл. 2). При цьому верхня межа показників у кнурів і маток більш реальна і вказує на дійсний стан тварин. Різниця між потомками кнурами великої білої породи за віком досягнення живої маси 100 кг під час відгодівлі становить 23 днів, ландрас – 39 днів і п'єтрєн – 11 днів, витратами корму на 1 кг приросту 0,8–0,9 кормової одиниці. Позитивним є також те, що довжина півтуші свиней після забою

наближається чи перевищує 100 см, а товщина шпику півтуші, крім окремих свиней стад породи ландрас, менше 20 мм, а породи п'єстрен – менше 10 мм. При цьому різниця між кнурами за довжиною пів туші не більша 5 см, а товщина шпику – 3 мм (велика біла порода) і 15 мм (ландрас).

2. Оцінка кнурів і маток за якістю потомства

Порода	Оцінка кнурів за відгодівельними і м'ясними якостями потомства				Оцінка свиноматок за відгодівельними і м'ясними якостями потомства			
	Вік досягнення живої маси 100 кг, дн.	Витрати корму на 1 кг приросту, корм. од.	Довжина півтуші, см	Товщина шпику півтуші, мм	Вік досягнення живої маси 100 кг, дн.	Витрати корму на 1 кг приросту, корм. од.	Довжина півтуші, см	Товщина шпику півтуші, мм
Велика біла	150–173	3,0–3,8	98–103	15–18	150–173	3,0–3,8	98–103	16–18
Дюрок	175	3,4	99	16	176	3,4	98	17
Ландрас	150–189	3,0–3,9	94–99	14–29	150–189	3,0–3,9	94	15–29
П'єстрен	143–154	3,0	95	8	154	3,0	95	8
Уельська	162	2,9	108	14	162	2,9	108	14

Для свиноматок характерні майже аналогічні показники якості потомства (табл. 2), як і у кнурів чого на жаль в дійсності не може бути з огляду на різну кількість потомків при оцінюванні самок і самців методом контрольної відгодівлі потомків.

Але в цілому, з огляду на показники відгодівельних і м'ясних ознак кнурів і маток, можна стверджувати про наявність вітчизняної племінної бази, яка може конкурувати із зарубіжним поголів'ям.

Вітчизняною законодавчою базою та особливостями ведення племінної роботи у свинарстві передбачено розподіл кнурів і свиноматок за відповідними заводськими чи генеалогічними лініями і родинами, характерними для породи. При цьому кнурцям присвоюється кличка родоначальника лінії, а свинкам – родоначальниці родини без номера предків. Але у зв'язку із завезенням свиней з різних країн походження та відмінностями в генеалогії виникла проблема з їх адаптацією до вітчизняного законодавства. Для великої білої породи, як найбільш чисельної популяції, було запропоновано кнурів англійського походження об'єднати в лінію Славутича, пізніше – за завезення селекційного матеріалу з багатьох інших країн, за країною походження, наприклад: ВБДП (велика біла данського походження), ВБАП (велика біла англійського походження), ВБФП (велика біла французького походження) тощо. Але й це не врятувало від плутаниці в походженні тварин.

В останні роки галузь свинарства, включаючи племінні господарства, представляють імпортовані тварини, які в ідентифікаційному номері кодують назву породи, стадо, дату народження тощо. З урахуванням чого частина фахівців племінних господарств подають кличку за такого варіанту або лише 3–4 останніх цифр робочого номера тварини. Дуже часто такі тварини не відносяться до конкретної породи, тому неможливо достеменно підтвердити чистопородність свиней. З урахуванням цього до Закону України «Про племінну справу у тваринництві» (Zakon Ukrainy «Pro pleminnu spravu u tvarynnytstvi», 1993) до племінних тварин, крім чистопородних та таких, що одержані за затвердженою програмою породного вдосконалення, що зареєстровані в державних книгах племінних тварин і мають племінну (генетичну) цінність і можуть використовуватися в селекційному процесі відповідно до програм селекції, додали гібридну племінну свиню, яка одержана способом навмисного схрещування племінних свиней різних порід, зареєстрованих у державних книгах племінних тварин або способом навмисного схрещування племінних свиней і свиней, одержаних внаслідок навмисного схрещування племінних свиней різних порід, відповідно до програм селекції.

Аналіз генеалогічної структури досліджуваних порід свиней, зроблений за зведеними звітами про результати бонітування станом на 01.01.2025 року дав змогу встановити, що чітке

розведення за класичними для породи лініями і родинами проводиться лише в нечисленних стадах порід полтавська м'ясна, червона білопояса і уельська, а також окремих стадах великої білої породи ймовірно тому, що селекцію з ними контролюють науковці (табл. 3).

3. Генеалогічна структура наявних в Україні порід свиней

Порода	Лінії кнурів	Родини свиноматок
Велика біла	Лейтон, Вілсон, Леопард, Квінар, Макс, Дантес, Global Unit, Чемпіон Турк, Upgrade, Сніжок, Йола, Alex, Tourn, Fima, Sapin, Large, Stade, Hover, Дугал, Оптимус, Фелд-Маршал, Славутич, Маршал, Ватлант, Вайс, Денні, номерні лінії	Алле, Волшебниця, Хуке, Майє, Тайга, Юпі, Дуцела, Норда, Мірта, Волшебниця, Ч.Птичка, Сніжинка, Герань, Тайга, Хуке, Лійза, Сніжинка, ВБДП, Бріана, Корса, Еллу, Беатриса, Соя, Валлома, Ланна, Лійза, Кийа, Майс, Матільда, Ріма, Роял Катаріна, Реклама, Розалінда, Фортуна, Масюта, Veron, Moliy, Mirel, Fanni, Bergu, Julia, Dahil, Chvo, номерні родини
Дюрок	Дерзкого, Вітаміна, номерні лінії	Ромашка (Роналда), Росинка (Булдера), Роза (Алада), Лілія (Коламбуца), номерні родини
Ландрас	Траппа, Брома, Кур'єра, Grand, Vizbi, Eccer, Uilu, Ness, Balbi, Rio, Esmer, Belle, номерні лінії	Фріза, Давіна, Веги, Драгони, Даги, Міри, Queen, Kvam, Penul, Bodil, Black, Pasta, Kelly, Fouri, Naera, Blackberru, Ghristina, Bodil, номерні родини,
П'єстрен	Номерні лінії	Номерні родини
Полтавська м'ясна	Супутник, Стрілець, Деркул	Дорза, Росинка, Мілова, Лігустра, Степова, Перемога, Бистра, Пальміра, Ворска, Пишна
Червона білопояса	Добряк, Дантист, Динаміт	Дельта, Декада, Дойна, Драровка
Уельська	Ted, Victor, Earl, Emperor, Watchman, Waiter, Віктор, Тед 933	Lucky Girl, Lucky Made, Dawn Mist, Queenie, Imposing, Emma, Uni, Gloria, Lisa, Tessa/Theresa

Кнури великої білої породи, з огляду на перелічені генеалогічні лінії, відносяться як до тварин вітчизняної, так і зарубіжної селекції і, ймовірно, до гібридних особин, оскільки в кличці кнурів частина племінних господарств, замість назви лінії, вказується лише 3–4 значний номер тварини. Частина суб'єктів племінної справи у свинарстві, незалежно від поголів'я кнурів великої білої породи у них, взагалі не вказують походження тварин. Аналогічна ситуація в породі щодо родин свиноматок. Частина з них відноситься до класичних генеалогічних формувань, які тримаються в породі не один десяток років, але племінних стад з такими родинами не так і багато і вони завдячують професіоналізму фахівців господарств чи науковцям, які працюють із стадами. Але значна частина поголів'я маток – це особини взагалі без походження або лише з декількома цифрами робочого номера замість назви родини. Упорядкувати генеалогію породи могли б державні племінні книги, які останні десятиліття не ведеться.

Розподіл кнурів і свиноматок породи дюрок, зроблений за даними зведеного звіту про результати бонітування свиней лише одного з трьох наявних в породі господарства, а саме: СВК «Агрофірма «Міг-Сервіс-Агро» Миколаївської області, вказує, що серед вітчизняних ліній і родин уже присутні окремі представники свиней зарубіжного походження, що подані як номерні лінії і родини. Два інших племінних господарства взагалі не розподіляють тварин за генеалогічними формуваннями.

Переважає більшість свиней породи ландрас – це тварини, належність яких до відповідної лінії, родини, стада чи країни походження закодована в їх номері, який складається з буквеної і числової аббревіатури та тих, чий клички, замість назви лінії чи родини, мають лише 3–4 цифри робочого номера тварини. Значна частина племінних стад взагалі не розподіляє свиней цієї породи за генеалогічними формуваннями, тобто, можна констатувати про виробництво свинини на промисловій, а неплемінній основі та використання гібридних свиней. Серед

проаналізованих племінних господарств слід назвати ТОВ «НВП «Глобинський свинокомплекс» Полтавської області, ФГ «Едем» Львівської області і ТОВ «Севролюкс – Генетик» Вінницької області, які, незалежно від поголів'я кнурів і маток, проводять їх розподіл за генеалогічними формуваннями, що свідчить про наявність племінного обліку і селекційну роботу зі стадом.

Свині породи п'єтрен – це безперечно тварини виключно зарубіжного походження, що підтверджує інформація про їх генеалогію. При цьому лише два із чотирьох наявних племінних стад здійснюють розподіл кнурів і маток за лініями і родинами. Це ТОВ «Севролюкс-Генетик» Вінницької і ТОВ «Арцизька м'ясна компанія» Одеської області. Як лінія у цих господарствах вказано, наприклад, FR62ND6201802262 або родина 29GSR084248Pі чи H7073 і 4303FG. Не зрозумілим виявилася реалізація свиней, як племінних, у тих господарствах, які не відносять кнурів і маток до відповідних ліній і родин.

Полтавська м'ясна порода представлена лініями і родинами, які характерні для породи чи належали до дніпропетровської породної групи, які були об'єднані з полтавською м'ясною. Водночас варто зауважити, що більшість ліній і родин представлені одиничними тваринами, що потребує особливих підходів до їх збереження.

Свині червоної білопоясої породи, які утримуються лише в одному господарстві, нині належать до локальної зникаючої популяції через обмежену численність. Вони представлені класичними лініями і родинами, сформованими під час апробації породи.

Свині уельської породи представлені лініями і родинами зарубіжного походження і також належать до нечисленної популяції, проте їх чисельність може бути відновлена за рахунок завезення зарубіжного племінного матеріалу.

Тобто, аналіз генеалогічної структури наявних порід, зі винятком вітчизняних нечисельних, свідчить про значні проблеми з чистопородним розведенням тварин та відповідності деяких суб'єктів племінної справи у свинарстві статуту племінного господарства. Водночас позитивним є те, що в умовах війни частина класичних представників комерційних порід свиней зберігається у племінних стадах, і є сподівання, що в майбутньому стане престижним вести облік порід, сформованих із чистопородних вітчизняних особин.

Висновки. Дослідженнями з'ясовано, що станом на 01.01.2025 року племінні свині належать до порід: велика біла, дюрок, ландрас, п'єтрен, полтавська м'ясна, уельська. Найчисельнішими за кількістю основних кнурів і свиноматок були і залишаються велика біла і ландрас, тоді як інші породи відносяться до нечисленних, а полтавську м'ясну та червону білопоясу – до зникаючих вітчизняних порід. Племінне свинарство зосереджене в 15 областях України, при цьому з різних причин відсутнє в Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Луганській, Рівненській, Херсонській, Харківській, Чернігівській областях та АР Крим.

Встановлено значну диференціацію показників власної продуктивності ремонтних кнурців, а також живої маси і довжини тулуба основних кнурів та свиноматок, що зумовлюється належністю тварин до певної породи та племінного стада. Водночас частина показників розвитку тварин не відповідає встановленим віковим періодам оцінки, або ремонтні свині прирівнюються до відгодівельного молодняка. Оцінка свиноматок за розвитком здебільшого проводиться не на 5–10 день після першого опоросу, через що їх показники наближаються до показників кнурів.

У переважній більшості племінних стад не здійснюється оцінка кнурів і свиноматок за якістю потомства. У тих господарствах, де така оцінка проводиться, племінне поголів'я свиней практично не поступається зарубіжним генотипам, за винятком стад, де контрольну відгодівлю прирівнюють до звичайної, і свині досягають живої маси 100 кг лише за 143–150 днів.

Аналіз генеалогічної структури досліджуваних порід свиней показав, що чітке розведення за класичними лініями і родинами здійснюється лише в нечисленних стадах порід полтавська м'ясна, червона білопояса і уельська, а також у окремих стадах великої білої породи, ймовірно через контроль селекції з боку науковці. У переважній більшості кнурів і свиноматок

великої білої породи та ландрас присутні зарубіжні генотипи, тоді як порода п'єтрен представлена всіма наявними тваринами.

Вбачається за необхідність більш ретельно атестувати суб'єкти племінної справи у свинарстві, відновити діяльність рад із породами, забезпечити якісну підготовку фахівців із племінної справи та гармонізувати методичні підходи до оцінки свиней відповідно до європейських стандартів.

REFERENCES

- Berezovskyi, M. D., & Vovk, V. O. (2017). Stan ta perspektyvy rozvytku pleminnoho svynarstva v Ukraini [Status and prospects for the development of purebred pig breeding in Ukraine] *Svynarstvo – Pig Breeding*. Poltava, 70, 51–55. [In Ukrainian]. http://nbuv.gov.ua/UJRN/svun_2017_70_9
- Cherniak, N. H., & Cherniak, N. S. (2023). Liniina otsinka buhaiv-plidnykiv holshtynskoi porody za ekster'iernym typtom yikhnikh dochok u TOV «Ostriiske» [Linear evaluation of Holstein bulls by the exterior type of their daughters in "Ostriykovske" LLC] *Rozvedennia i henetyka tvaryn – Animal Breeding and Genetics*. Kyiv, 65, 153–157. [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.31073/abg.65.13>
- Mykhalko, O. H. (2021). Suchasnyi stan ta shliakhy rozvytku svynarstva v sviti ta Ukraini [Current state and ways of development of pig production in the world and Ukraine] *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Tvarynnytstvo – Bulletin of Sumy National Agrarian University. Animal Husbandry*, 3 (46), 61–75. [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32845/bsnau.lvst.2021.3.9>
- Peretiatko, L. H. (2021). Suchasnyi stan rozvytku pleminnoho svynarstva Ukrainy [The Current State of Pedigree Pig Breeding Development in Ukraine], *Miasni henotypy svynei: sohodennia ta perspektyvy* [Meat pig genotypes: present and prospects], materialy Mizhnar. nauk. -prakt. konf. naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv ta molodykh naukovtsiv (p. 23–24). Odesa. [In Ukrainian]
- Pliuta, A. V., Onyshchenko, A. O., & Konks, T. M. (2023). Stratehiia naroshchuvannia vyrobnytstva svynyny v Ukraini [Strategy for increase pork production in Ukraine], *Intehratsiia naukovooho potentsialu Ukrainy v haluzi tvarynnytstva v yevropeyskyi prostir* [Integration of Ukraine's scientific potential in the field of animal husbandry into the European space], materialy Mizhnar. nauk. -prakt. konf. molodykh vchenykh ta spetsialistiv. (p. 99–100). Poltava. [In Ukrainian].
- Polupan, Yu. P. (2007). Sub'iektyvni aktsenty z deiakykh pytan henetychnykh osnov selektsii ta porodoutvorennia [Subjective accents on some issues of genetic foundations of selection and breed formation] *Rozvedennia i henetyka tvaryn – Animal Breeding and Genetics*. Kyiv, 41, 194–208. [In Ukrainian]
- Povod, M. H., Andriieieva, D. M., Lykhach, A. V., Deshchenko, O. S., Lykhach, V. Ya., Riez-nichenko, V. I., & Bondarska, O. M. (2022). Peredvoiennyi stan vitchyznyanoho svynarstva [Pre-war state of domestic pig breeding] *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii – Bulletin of the Poltava State Agrarian Academy*, 2 (2), 175–185. [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.31210/visnyk2022.02.21>
- Rybalko, V. P. (2023). Seleksiini pidkhody u formuvanni ta podalshomu vdoskonalenni chervonoi bilopoiatoi porody m'iasnykh svynei [Breeding approaches in the formation and further improvement of the Red white-belted breed of meat pigs] *Visnyk ahrarnoi nauky – Herald of Agrarian Science*, 9, 37–43. [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202309-05>
- Tsereniuk, O. M. (2020). Perspektyvy ta vyklyky u vitchyznyanomomu svynarstvi [Prospects and challenges in domestic pig breeding] *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka – Bulletin of Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petro Vasylenko*, 209, 90. [In Ukrainian]. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2020_209_27
- Tsereniuk, O. M., & Akimov, O. V. (2022). Stan pleminnoho tvarynnytstva z rozvedennia svynei porody landras ta uels v Ukraini [The state of purebred animal husbandry for breeding Landrace

- and Welsh pigs in Ukraine], *Rozvytok haluzi tvarynnytstva v umovakh yevrointehratsii* [Development of the animal husbandry industry in the context of European integration], materialy Mizhnar. nauk.internet-konf. (p. 131–133). [In Ukrainian]
- Vitchyzniane svynarstvo: TOP-5 indyikatoriv haluzi [Domestic Pig Farming: TOP-5 Industry Indicators]. *Agravery.com*. <https://agravery.com/uk/posts/show/vitciznane-svynarstvo-top-5-indikatoriv-galuzi> [In Ukrainian]
- Voitenko, S. L., & Vyshnevskiy, L. V. (2019). Novi pravyla rozvedennia chystoporodnykh plemynykh svynei ta hibrydiv plemynykh svynei u Yevropeiskomu Soiuzi [New rules for breeding purebred breeding pigs and hybrids of breeding pigs in the European Union] *Svynarstvo – Pig Breeding*. Poltava, 73, 111–117. [In Ukrainian]
- Voitenko, S. L., Petrenko, M. O., Shaferivskiy, B. S., & Karuna, T. I. (2023). Pleminne svynarstvo Ukrainy: vyklyky chasu [Breeding pig farming of Ukraine: challenges of the time] *Scientific Progress & Innovations*. Poltava, 26 (3), 81–86. [In Ukrainian] <https://doi.org/10.31210/spi2023.26.03.15>
- Voitenko, S. L., Porkhun, M. H., Sydorenko, O. V., & Ilnytska, T. Ye. (2019). Henetychni resursy silskohospodarskykh tvaryn Ukrainy pochatku tretoho tysiacholittia [Genetic resources of agricultural animals in Ukraine at the beginning of the third millennium] *Rozvedennia i henetyka tvaryn – Animal Breeding and Genetics*. Kyiv, 58, 110–119. [In Ukrainian] <https://doi.org/10.31073/adg.58.15>.
- Voitenko, S. L., Shaferivskiy, B. S., Sydorenko, O. V., & Korobka, A. V. (2025). Hospodarsky korysni oznaky telyts ta koriv ukraïnskoi chorno-riaboi molochnoi porody riznoho pokhodzhennia ta nalezhnosti do henealohichnoho formuvannia [Economically useful traits of heifers and cows of the Ukrainian Black-and-White dairy breed of different origin and belonging to genealogical formation] *Scientific Progress & Innovations*. Poltava, 28 (2), 131–138. [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.31210/spi2025.28.02.20>
- Zakon Ukrainy «Pro pleminnu spravu u tvarynnytstvi» [Law of Ukraine "On purebred animal breeding"]. (1993). Документ 3691-ХІІ, чинний, поточна редакція від 26.10.2023, підстава 3221-ІХ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, 2, 7. [In Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12>
- Zhukorskiy, O. M., Romanova, O. V., Mykhailenko, N. H., Pryima, S. V., Pochukalin, A. Ye., & Basovskiy, D. M. (2025). *Derzhavnyi reiestr sub'ektiv plemynnoi spravy u tvarynnytstvi za 2024 rik*. Т. 2. [State register of subjects of tribal affairs in the animal kingdom for 2023. Vol. 2]. [In Ukrainian]. <https://iabg.org.ua/images/catalog/I%20tom%202024%20rik.pdf>

Одержано редколегією 26.11.2025 р.

Прийнято до друку 30.01.2026 р.